

ถอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม จากการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพจิตและการพยาบาล
จิตเวช นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

หัวข้อการจัดการเรียนการสอน: โครงการสืบสานการละเล่นไทย ร่วมใส่ใจพัฒนาการเด็ก

การใช้ภูมิปัญญาไทย “การละเล่นพื้นบ้าน” เพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

อ.ศิริพร นันทเสนีย์

ความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านไทย

การละเล่นพื้นบ้าน เป็นการเล่นที่สืบทอดกันมาแต่โบราณโดยเฉพาะเด็กๆ จะนิยมเล่นกันมาก เด็กสมัยก่อนจะเรียนรู้การละเล่นโดยไม่มีการเรียนการสอน การละเล่นพื้นบ้านไม่ว่าของภาคใดล้วนเป็นประโยชน์ เพราะการละเล่นทำให้เด็กได้เคลื่อนไหว ได้ออกกำลังกาย เกิดความคล่องแคล่วว่องไว ฝึกความอดทน ฝึกการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี ฝึกการสังเกต มีปฏิภาณไหวพริบ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ พร้อมทั้งเกิดความสนุกสนาน การละเล่นจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของเด็ก ในปัจจุบันโรงเรียนควรที่จะนำเอาการละเล่นพื้นบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเชื่อมโยงสู่การเรียนรู้ โดยเฉพาะการละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านควรให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และอนุรักษ์ไว้ซึ่งการละเล่นพื้นบ้านเป็นกิจกรรมรู้จักความยุติธรรม รู้จักการให้การรับและช่วยพัฒนากล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ให้เจริญเติบโต ผ่อนคลายความตึงเครียด

ผอ. โปษะกฤษณะ. (๒๕๒๒). ได้สรุปคุณค่าของการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยซึ่งแบ่งเป็น คุณค่าทางวัฒนธรรม ด้านสังคม และด้านภาษา ดังนี้

ด้านวัฒนธรรม

การเล่นของเด็กไทย มีลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของเด็กปรากฏอย่างชัดเจน คือ

1. เสริมสร้างพลานามัยให้สมบูรณ์
2. เสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้เจริญ เช่น ทักษะในการใช้สายตาสังเกต ทักษะในการเคลื่อนไหวว่องไว
3. ส่งเสริมความเจริญทางสติปัญญา เช่น ฝึกให้ใช้ความคิด ฝึกให้มีไหวพริบ ฝึกการคาดคะเนด้านสังคม

3.1 การเล่นของเด็กไทยสะท้อนภาพของสังคมไทยในด้านต่างๆ เช่น สภาพความเป็นอยู่ อาชีพ เป็นต้น

3.2 การเล่นช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นทางกายภาพและทางจิตใจ ฝึกให้เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ มีความสามัคคีในหมู่คณะ เมื่อเติบโตขึ้นเด็กๆ เหล่านี้ก็จะมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นกำลังของชาติอันเป็นคุณค่าทางสังคมอันพึงปรารถนา

ด้านภาษา

บทร้องประกอบการร้องของเด็ก มีคุณค่าทางภาษาทั้งในแง่วรรณศิลป์และในแง่การสื่อสาร ในแง่วรรณศิลป์นั้น บทร้องมีรูปแบบไม่จำกัดตายตัว มีการใช้คำเป็นวรรคสั้น ๆ และมีเสียงสัมผัสคล้องจอง ทำให้เกิดความไพเราะทำนองที่ใช้ร้องเป็นทำนองง่าย ๆ มีจังหวะเข้ากับวิธีเล่น มีการใช้คำเลียนเสียงต่าง ๆ และมีการใช้สัญลักษณ์ในเนื้อร้อง แฝงความหมายที่น่าสนใจ ในแง่ของการสื่อสารนับว่าบทร้องประกอบการเล่น ได้มีส่วนช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาโดยไม่รู้ตัว เพราะมีทั้งคำคล้องจอง คำถาม คำตอบ และคำพูดที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยให้เด็กได้รับความสนุกสนานในการใช้ภาษาสื่อสารไปด้วย ช่วยพัฒนาการทางด้านความคิดและการสังเกตได้เป็นอย่างดี

สาร สารทัศนันทน์. (๒๕๒๙). ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการเล่นพื้นบ้านไว้ว่า ธรรมชาติของมนุษย์ เกิดมาย่อมมีการเคลื่อนไหว จะอยู่นิ่งไม่ได้ยิ่งเป็นเด็กแล้วต้องมีการเคลื่อนไหวบ่อย ๆ ทั้งนี้เพื่อบริหารร่างกายให้เจริญเติบโต การเคลื่อนไหวหรือการออกกำลังกายนับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งของมนุษย์ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ตลอดจนผู้สูงอายุ และมนุษย์ผู้มีนิสัยชอบสังคม คือ ชอบรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม

หรรษา นิลวิเชียร. (๒๕๓๕). ได้กล่าวว่า การเล่นเป็นส่วนสำคัญของชีวิตเด็ก และมีคุณค่าต่อการพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การเล่นทำให้เด็กเรียนรู้ การรู้จักดัดแปลง คิดยืดหยุ่น การนำเชือกมาผูกแทนชิงช้า ปั่นเล่นบนก้อนหินแทนการปั่นเล่นบนเครื่องเล่นในโรงยิม ใช้ม้าก้านกล้วยสมมติเป็นม้า การเล่นจะช่วยให้เด็กฝึกจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์เด็กจะสร้างภาพพจน์ และเรื่องราวต่าง ๆ แม้แต่เรื่องในใจของตนเอง เด็กจะฝึกเลียนเสียงธรรมชาติ เสียงสัตว์ เด็กจะศึกษาหาวิชาใหม่ ๆ จากการเล่นวัสดุ สิ่งของ จะเห็นได้ว่าการเล่นมีความสำคัญมากต่อชีวิตในวัยเด็ก การเล่นชนิดต่าง ๆ จะส่งผลให้เด็กมีความเจริญงอกงามและพัฒนาการครบทุกด้าน

ทิพวรรณ คันธา. (๒๕๔๐). ได้กล่าวถึง คุณค่าของการเล่นพื้นบ้าน ว่าเป็นการเล่นที่สามารถส่งเสริมกล่าวเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้เป็นอย่างดี เพราะผู้เล่นได้เคลื่อนไหว ได้ออกกำลังกาย รู้จักเคารพกติกาในการเล่น รู้จักการรอคอย มีความอดทน รู้แพ้รู้ชนะและให้อภัย ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ตลอดจนผู้เล่นได้รับความสนุกสนาน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านให้คงอยู่

ความหมายของการเล่นพื้นบ้านของไทย

ได้มีผู้ให้ความหมายของการเล่นพื้นบ้านของไทยไว้หลายทัศนะกล่าวคือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2545: 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการกระทำของเด็กที่ทำไปเพื่อความสนุกสนานหรือผ่อนคลายอารมณ์ให้เพลิดเพลิน

ละมุล ชัชวาล (2543: 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการเล่นของเด็กที่นิยมเล่นกันในท้องถิ่นและเล่นสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่เด็กเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน อาจจะเป็นการเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่ม การเล่นเกมจึงมีบทบาทต่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก และเป็นเครื่องหมายแสดงออกถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็กอีกด้วย

ชัชชัย โกมารทัต (2549: 21) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นกิจกรรมการเล่นและเกมที่ใช้ทักษะทางกายที่กระตือรือร้น ใช้ความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกายตามแบบวัฒนธรรมไทย เป็นกิจกรรมการแข่งขันที่มีแบบแผนอย่างไทย มีวิธีการเล่นที่เป็นระบบระเบียบอย่างไทยมีกฎกติกาอย่างไทยมีผลประโยชน์จากการเล่นทั้งประโยชน์ภายในและภายนอก ตามรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตดั้งเดิมแบบไทย การเล่นเกมของเด็กไทยในปัจจุบัน เด็กผู้หญิงเล่นตุ๊กตากระดาษ ชุดขายของเป็นพลาสติก เลียนแบบของจริงวิดีโอเกมเด็กผู้ชายก็เล่นปืนจรวด เกมกด และเครื่องเล่นต่างๆ ซึ่งมีขายมาก มากและมีการเล่นเกมหลายชนิดที่นิยมเล่นทั้งในเด็กชายและเด็กหญิง นอกจากนั้นยังเล่นตาม ฐานะและเศรษฐกิจของครอบครัว ดังนั้นการเล่นของเด็กไทยสมัยก่อนจึงค่อยๆ เลือนหายไปทีละน้อยๆ จนเกือบจะสูญหายหมดแล้ว เช่นกาปักไข่ เข่งแก๊งกอย ตั่งเตี๊ ซี่ม้าส่งเมือง ซี่ตู่กลาง นา เเตย งู กินหาง ช่งชัย ซักคะเยอ ซ่อนหา มอญซ่อนผ้า ไอ้โหม่ง รีรีข้าวสาร เป็นต้น (วิราภรณ์ ปนาทกุล, 2531: 11-13)

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า การเล่นพื้นบ้านของไทย หมายถึงการเล่นที่ผู้เล่นต่างสมัครใจมีการเคลื่อนไหวในกิริยาต่างๆ เน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นการถ่ายทอดของคนไทยสืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีกฎกติกาที่ไม่ซับซ้อนสามารถยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ และมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อเด็กได้เล่นคนเดียวหรือเป็นกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อมในพัฒนาการด้านต่างๆ ครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา อีกทั้งมีส่วนช่วยพัฒนาให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองได้อีกทางหนึ่งด้วย

ความเป็นมาของการเล่นพื้นบ้านของไทย

การเล่นพื้นบ้านของไทยในสมัยก่อนนั้นสามารถศึกษาได้จากวรรณคดีของไทยแต่ละสมัย เพราะวรรณคดีจะสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตของคนในยุคนั้น ในสมัยสุโขทัยศิลาจารึก ของพ่อขุนรามคำแหงกล่าวถึงคนในสมัยนั้นว่าเป็นสุขชอบเล่นก็เล่นดังที่กล่าวไว้ว่า”ใครจัก เล่นเล่นใครจักหัวหัวใครจักมักเล่นเล่น” (ผอบ โปษะกฤษณะ.

2532: 7 - 10) ครั้นถึง สมัยอยุธยาได้กล่าวถึงการละเล่นพื้นบ้านไว้ในบทละครครั้งกรุงเก่า เรื่องนางมโนห์ราซึ่ง สมเด็จพระยาดาราภานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่าแต่ก่อนสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศการเล่นที่ปรากฏ ในบทละครเรื่องนี้ก็มีการเล่นชิงหลักและการเล่นปลาลงอวน (วิราภรณ์ ปนาทกุล. 2531: 11) พระยาอนุมา นราชชน (อ้างถึงในละมุล ชัชวาลย์. 2543:16 - 17) ได้กล่าวว่า การเล่นพื้นบ้านมีมานานตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ก่อน ประวัติศาสตร์ เมื่อมนุษย์เพิ่งรู้จักเอาดินมาปั้นเป็นภาชนะในครั้งแรก แล้วจึงเจริญเรื่อยมาตามลำดับเด็กที่เห็น ผู้ใหญ่ทำก็เลียนแบบมาปั้นเล่นบ้าง เช่นการเล่นแตกโพละคือเอาดินมาปั้นเป็นรูปกระทงเล็กๆแต่ให้ส่วนที่เป็นดินมี ลักษณะบางที่สุดเท่าที่จะบางได้ เพื่อให้แตกเป็นรูโหว่ จากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนก็มีการกล่าวถึงการละเล่นไม้ หึ่ง การเล่นเกมบทบาทสมมุตินอกจากนี้มีคำฉันท์ยาวพจน์ของนายเปโมรากวีสมัยรัชกาลที่ 5 ได้แต่งคำฉันท์ เกี่ยวกับการละเล่นของเด็กตลอดจนบทร้องเล่นโดยแสดงความเชื่อว่าการละเล่นของเด็กเป็นการละเล่นตามวิธีที่เทวดาสอน ให้ (สุรสิงห์สารวม ฉิมพะเนาว์. 2520 อ้างถึงในละมุล ชัชวาลย์. 2543 : 17) การละเล่นของเด็กไทยสมัยก่อน แตกต่างจากสมัยปัจจุบัน ของเล่นสมัยก่อนไม่มีปืนหรือรถยนต์เล็กๆ แม้จะมีลูกบอลแต่มีราคาแพงและไม่ แพร่หลาย ของเล่นส่วนใหญ่มักจะทำเองจากวัสดุที่หาได้เองจากท้องถิ่น เช่น ม้าก้านกล้วย ตะกร้อสานด้วยใบ มะพร้าว สำหรับโยนเตะเล่น หรือตุ๊กตาวัวควายปั้นด้วยดินเหนียวของเด็กเล่นที่ทันสมัยนั้นนิยมเล่นกันคือใช้ผ้าขี้ริ้ว หุ้มปากหม้อ เอาเชือกผูธรัดคอหม้อให้แน่นแล้วเอาดินเหนียวเหลวๆละเลงทำให้ทั่วหาไม้เล็กๆมาดัดเข้าที่ซึ่งข้างๆ หม้อโดยรอบ เพื่อขันเร่งให้ผ้าตึงก็เป็นอันเสร็จที่ได้มีเสียงดังกลองหม้อตาล ของใคร่ตึงกว่าถือว่าเป็นคนเก่งถ้าตี กระหน่ำจนผ้าหุ้มขาดก็ทำใหม่ เด็กผู้หญิงส่วนใหญ่เล่นหม้อข้าวหม้อแกงหรือเล่นขายของหุ่ด้มแกงไปตามเรื่อง เอาเปลือกส้มโอเปลือกมังคุดหรือใบต้นปัดผสมด้วยปูนแดงเล็กน้อยคั้นเอาน้ำขึ้นๆรองภาชนะอะไรไว้ในไม่ช้า จะ แข็งตัวเอามาทำเป็นวัน (วิราภรณ์ ปนาทกุล. 2531: 12)

ละมุน ชัชวาลย์ (2543: 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการละเล่นของเด็กที่นิยมเล่น กันในท้องถิ่นและ เล่นสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่เด็กเล่นเพื่อความ สนุกสนานเพลิดเพลิน อาจจะเป็น การละเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มการละเล่นจึงมีบทบาทต่อ พัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก และเป็นเครื่องหมาย แสดงออกถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก อีกด้วย

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าการละเล่นพื้นบ้านของไทยเกิดขึ้นมานาน และได้กลายมาเป็นวัฒนธรรม พื้นบ้านและประเพณี การละเล่นบางอย่างได้สูญหายไปและมีการรื้อฟื้นขึ้นใหม่โดยมีการจัดแสดงหรือสาธิตให้ดู ในการจัดงานการแสดงในโอกาสสำคัญต่างๆการละเล่นพื้นบ้านควรได้รับการส่งเสริมให้เด็กไทยได้เล่น และรู้จัก มากขึ้นเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

ลักษณะของการละเล่นพื้นบ้านของไทย

ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการละเล่นพื้นบ้านของไทยไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ นักมานุษยวิทยา และนักจิตวิทยาจำนวนไม่น้อยที่สนใจศึกษาลักษณะการเล่นพื้นบ้านของกลุ่มชนหรือสังคมหนึ่งๆ และได้สรุป ลักษณะการละเล่นของเด็กไทยว่ามีลักษณะเป็นทั้ง “ PLAY “ และ “ GAME “ กล่าวคือ การละเล่นของเด็กไทย บางชนิดจะเล่นเพื่อความสนุกสนานไม่เน้นการแข่งขัน เช่นการเล่นจ้ำจี้ การละเล่นขายของ งูกินหาง ตบแผลเป็นต้น

ซึ่งการเล่นดังกล่าวนี้เข้าลักษณะของ “PLAY” การเล่นของเด็กไทยอีกบางชนิดเป็น “GAME” เพราะเป็นการแข่งขัน มีการตัดสิน มีกฎเกณฑ์ เช่น อีตัก เตย และรวมทั้งการเล่นอื่นๆที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างการเล่นเพื่อความสนุกสนาน และการเล่นที่มีกฎกติกายืดหยุ่นได้ด้วย การเล่นพื้นบ้านของไทยมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นกิจกรรมของสังคมที่ผูกพันสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ดังนั้นลักษณะของการเล่นพื้นบ้านของไทย จึงมีความโดดเด่นที่ไม่เหมือนกับสังคมอื่นๆดังนี้

- 1) การเล่นของเด็กไทยจะไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของชาติ และไม่เป็นการทารุณกรรมต่อสัตว์
- 2) การเล่นของเด็กไทยจะมีความเป็นสากลคือไม่เป็นการเล่นเฉพาะเทศกาล เช่น แม่ศรีลิงลม ซึ่งนิยมเล่นในเทศกาลสงกรานต์จึงไม่เป็นการเล่นที่เล่นในท้องถิ่นเท่านั้น สามารถเล่นได้ทั่วไป โดยไม่ใช้อุปกรณ์ที่มีเฉพาะท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น
- 3) การเล่นของเด็กไทยจะไม่ใช้การแข่งขัน เพื่อพนันเพราะเป็นการปลูกฝังและเพาะนิสัยที่ไม่ดีให้แก่เด็ก
- 4) การเล่นของเด็กไทยจะไม่มีการล้อเลียนเหยียดหยามผู้อื่น อันจะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน
- 5) การเล่นของเด็กไทยจะเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นเด็กที่มีช่วงอายุระหว่าง 6 - 16 ปี
- 6) ความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ และใช้เวลาอยู่กับการประกอบอาชีพทางการเกษตรการเล่นของคนไทย จึงเล่นในเวลาว่างเว้นจากการทำไร่นา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่นในช่วงว่างหลังจากการเก็บเกี่ยวพืชผลคือในวันเทศกาลต่างๆ ได้แก่วันตรุษวันสงกรานต์ การเล่นพื้นบ้านที่นิยมเล่นมีสละบ้า ชักเย่อ มอญซ่อนผ้า เป็นต้น นอกจากนี้การเล่นบางอย่างนามาเล่นในเวลาเย็นและเวลากลางคืน ซึ่งเป็นเวลาที่มีโอกาสพักผ่อนจากงานประจำวัน
- 7) วิธีการเล่นการเล่นเป็นกิจกรรมทางสังคม ซึ่งทำให้คนเล่นมีโอกาสพบปะสัมพันธ์กันพูดคุยและสนุกสนานร่วมกันได้รับความเพลิดเพลินจิตใจเบิกบานมีสุขภาพกายและจิตที่ดี ซึ่งเป็นลักษณะของการนันทนาการอย่างหนึ่ง ดังนั้นลักษณะของการเล่นอันเป็นการเล่นพื้นบ้านจึงไม่เคร่งครัดหรือเอาจริงเอาจัง แม้จะมีกติกาหรือข้อกำหนดในการเล่นก็เป็นกติกาที่ไม่แน่นอนตายตัว ผู้เล่นสามารถปรับเปลี่ยนกติกาในการเล่นได้ตามสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อม ในขณะที่กำลังเล่นจะเห็นได้จากการเล่นจ้ำจี้ไม่ได้กำหนดจำนวนผู้เล่นเล่นสนุกๆไม่ต้องการเอาชนะกันจริงจัง ในเวลาเล่นร่วมกัน ดังนั้นจึงพบว่าการเล่นพื้นบ้านของไทยอย่างหนึ่งจะมีลักษณะของวิธีการเล่นไม่เหมือนกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นการเล่นต่างถิ่นกันวิธีการเล่นจะถูกดัดแปลงจนมีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นบทร้องประกอบการเล่นกติกาในการเล่นการใช้อุปกรณ์การเล่นเป็นต้น (ธิดา โมสิกรัตน์ อ้างถึงใน สมจินตนา คุปตสุนทร. 2547:36)

จากเอกสารดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ลักษณะการเล่นพื้นบ้านของไทยเป็นกิจกรรมที่ยอมรับร่วมกันในสังคม เป็นสมบัติร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งมีการรับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ด้วยการสอนแนะนำหรือด้วยการเล่นเลียนแบบกันเป็นการเล่นที่ไม่ซับซ้อน สามารถยืดหยุ่นได้เน้นความสนุกสนาน ไม่เน้นการ

แพ้นะจึงมีคุณค่าและมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมและเชื่อมโยงประสบการณ์ทางสังคมให้กับเด็ก ทำให้เด็กไทยประสบความสำเร็จในการเล่นจนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าของตนเองกล้าคิดกล้าแสดงออกมีบุคลิกภาพที่เปิดเผยเป็นตัวของตัวเอง รู้จักการปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น ดังนั้นลักษณะเด่นของการละเล่นพื้นบ้านของไทยจึงมีส่วนช่วยในการกระตุ้นและพัฒนาเด็กให้มีความเชื่อมั่นในตนเองได้อีกหนทางหนึ่งด้วย

ประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านของไทย

ได้มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านไว้หลายทัศนะกล่าวคือ

วิราภรณ์ ปนาทกุล (2531: 18 – 19) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านดังนี้คือ

1) เป็นการเล่นที่ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น ส่วนใหญ่จะเล่นเป็นหมู่ซึ่งทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าการอยู่ในหมู่คณะเป็นสิ่งที่มีความสุขสนุกสนาน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะมีอุปนิสัยรักหมู่คณะฝึกให้รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคม อันจะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กให้ดีขึ้น

2) เป็นการละเล่นที่ไม่เน้นอุปกรณ์หรือเครื่องประกอบการเล่นมากนัก ถ้ามีก็จะเป็นวัสดุที่หาง่าย สะดวกสบายและประหยัด ซึ่งเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนประถมศึกษา

3) ไม่มีกติกาซับซ้อนเป็นการละเล่นที่ง่าย เด็กมีอิสระในการเล่นอย่างสนุกสนาน เป็นการฝึกความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ที่จะคิดการเล่นและกติการ่วมกันอย่างเหมาะสม

4) เป็นการละเล่นเพื่อออกกำลังกายเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้ความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวร่างกาย ในขณะเดียวกันก็ฝึกความเป็นคนช่างสังเกตมีไหวพริบความแม่นยำการตัดสินใจ และความพร้อมเพรียงการเล่นจึงไม่มีผู้แพ้ผู้ชนะการเล่นบางประเภทมีเนื้อร้องและบทสนทนาประกอบทำให้เพิ่มความสุขสนุกสนานมากขึ้น

ชมรมคณาจารย์เด็ก ยังกล่าวถึงประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้าน อีกดังนี้ (คณาจารย์ชมรมเด็ก. 2545: 16 – 17)

1) การเล่นช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ เช่นส่งเสริมพัฒนาการทางกายในด้านการฝึกฝนการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆให้เจริญเติบโต ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ในแง่ทำให้เด็กรู้สึกสบายร่าเริงแจ่มใสปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมต่างๆได้ดี ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมคือทำให้เด็กรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของซึ่งกันและกัน รู้จักการให้และการรับรู้จักร่วมมือกันและการสร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อนฝูง นอกจากนั้นการเล่นของเด็กยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาคือการใช้ภาษาได้ดีขึ้น ฝึกการแก้ปัญหาและส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นต้น

2) การเล่นช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เพราะการเล่นของเด็กจัดว่าเป็นการศึกษาอย่างหนึ่งเช่นเด็กที่เล่นตุ๊กตาก็จะเรียนรู้รูปร่างลักษณะและส่วนประกอบของตุ๊กตา ตลอดจนสีและสิ่งที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาเมื่อเด็กเจริญขึ้นก็จะสามารถเรียนรู้จากการเล่นมากยิ่งขึ้น นั่นคือการเล่นส่งเสริมให้เด็กมีความรู้กว้างขวาง

3) การเล่นช่วยตอบสนองความต้องการของเด็ก เมื่อเด็กได้เล่นเด็กจะได้แสดงออกได้ระบายอารมณ์และความต้องการต่างๆอันเป็นการผ่อนคลายไม่ให้เกิดความตึงเครียด เมื่อเด็กมีความต้องการเช่นเด็กต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ไม่ได้รับการตอบสนอง เด็กมักจะสมมุติว่าได้รับโดยการเล่นเป็นการจูนใจสิ่งที่เด็กขาดหายไป การเล่นจึง

เป็นสิ่งที่ผ่อนคลายความตึงเครียดในชีวิตประจำวันของเด็กช่วยให้เด็กรู้จักวางแผนทำสิ่งต่างๆ และช่วยให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองอีกด้วย

4) การเล่นเกมฝึกฝนมารยาทที่ดีให้แก่เด็ก ซึ่งเป็นประโยชน์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการเล่นทำให้เด็กรู้จักผิดถูก รู้จักการแพ้ชนะ เข้าใจความหมายของความยุติธรรม และความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะการเล่นบางประเภทฝึกให้เด็กเป็นคนอดทน เสียสละ และสร้างความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่นๆ

ตัวอย่างโครงการนักศึกษา

จัมจุ่มหรรษา

จุดประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่
2. เพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
3. เพื่อให้เด็กมีทักษะกระบวนการคิดที่เหมาะสมตามวัย
4. เพื่อให้เด็กฝึกสมาธิจดจ่ออยู่กับกิจกรรม
5. เพื่อให้เด็กสามารถนำก้านกล้วยและใบไม้ธรรมชาติที่จุ่มสีกลงบนกระดาษประกอบกันเป็นรูปหรือภาพต่าง ๆ ตามความคิดของตนเองได้
6. เพื่อให้เด็กสามารถทำกิจกรรมได้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน

วัสดุอุปกรณ์

1. กระดาษ
2. สีน้ำ
3. ภาชนะสำหรับใส่สีน้ำ
4. ก้านกล้วยตัดลักษณะต่าง ๆ เช่น ตัดตามขวาง ตัดเฉียง ตัดตามยาว และใบไม้ตามธรรมชาติ

วิธีทำ

1. ผสมสีน้ำลงในภาชนะที่เตรียมไว้โดยผสมสีน้ำให้มีความเข้มข้นพอประมาณ
2. นำก้านกล้วยที่ตัดในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ตัดตามขวาง ตัดเฉียง ตัดตามยาวและใบไม้ตามธรรมชาติจุ่มสีน้ำให้ติดก้านกล้วยที่จะพิมพ์
3. นำก้านกล้วยกดลงบนกระดาษที่เตรียมไว้แล้วยกขึ้น พิมพ์ประกอบกันเป็นรูปหรือภาพต่าง ๆ ตามความคิดของเด็กแต่ละคน

ผู้นำกิจกรรม :

1. นางสาวศิริอร	ชมภูศรี	รหัส 5711056990008	เลขที่8
2. นางสาวกมลชนก	แทนผักแว่น	รหัส5711056990015	เลขที่13

3. นางสาวชาภรณ์ หมัดแมน รหัส 5711056990028 เลขที่ 22
4. นางสาวสุพิชชา สิงห์ดำรงค์ รหัส 5711056990035 เลขที่ 27

วิธีข่าวสาร

กติกาในการเล่น : ต้องมีผู้เล่น 2 คนหันหน้าเข้าหากัน และเอามือประสานกันไว้เป็นรูปข้ม ส่วนผู้เล่นคนอื่น ๆ จะก็คนที่ได้จะยืนเกาะเอวกันไว้ตามลำดับ หัวแถวจะพาขบวนลอดข้มพร้อมร้องเพลง "วิธีข่าวสาร" จนเมื่อถึงประโยคที่ว่า "คอยพานคนข้างหลังไว้" ผู้ที่ประสานมือเป็นข้มจะลดมือลงกันไม่ให้คนสุดท้ายผ่านเข้าไป เรียกว่า "คัดคน" และเล่นอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ จนคนหมด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยการละเล่นไทย
2. เพื่อให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการใช้ทักษะกระบวนการคิดในระหว่างทำกิจกรรม
3. เพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม และการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
4. เพื่อให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ในการเล่นกิจกรรม
5. เพื่อให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความเพลิดเพลิน

วิธีเล่น :

1. ผู้เล่น 2 คนยืนหันหน้าเข้าหากันโน้มตัวประสานมือกันเป็นรูปข้ม

2. ส่วนผู้อื่นเกาะเอาต่อ ๆ กันตามลำดับ
3. หัวแถวจะพาลอดได้ข้อมือพร้อมกับร้องบทร้องประกอบการเล่น
4. เมื่อร้องถึงประโยคที่ว่า “คอยพานคนข้างหลังไว้” ผู้ที่ประสานมือเป็นข้อมือจะลงมือลงกันคนสุดท้ายไว้ ซึ่งคนสุดท้ายจะถูกคัดออกไปจากแถว แล้วจึงเริ่มต้นเล่นใหม่ทำเช่นนั้นจนหมดคน

ประโยชน์ในการเล่น : ช่วยให้จิตใจร่าเริงแจ่มใส รู้จักมีไหวพริบ ใช้กลยุทธ์ให้ตัวเองเอาตัวรอดจากการถูกคล้องไว้ได้ รวมทั้งฝึกให้เด็กทำงานเป็นกลุ่มได้ด้วย

คุณค่า/แนวคิด/สาระ :

1. ออกกำลังกายพัฒนากล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้แข็งแรง
2. เพลิดเพลิน จิตใจร่าเริง แจ่มใส ยอมรับในกฎเกณฑ์กติกาในการเล่น
3. หัดให้เด็กมีไหวพริบ ปฏิภาณ และรู้จักใช้กลยุทธ์ที่จะให้ตนรอดจากการถูกคล้องตัวไว้
4. หัดให้เด็กรู้จักทำงานเป็นกลุ่มโดยหัวแถวต้องพยายามพาแถว โดยเฉพาะคนสุดท้ายให้รอดพ้นจากการถูกกักตัวให้ได้

ผู้นำกิจกรรม :

นางสาวอัจฉรา	ดีโก้	รหัส 5711056990020	เลขที่ 16
นางสาวอริสา	แฟมไธสง	รหัส 5711056990020	เลขที่ 18
นางสาวธารารัตน์	เชื้อขานนา	รหัส 5711056990034	เลขที่ 26

มอญซ่อนผ้า

กติกาในการเล่น : การเล่นมอญซ่อนผ้า เป็นการเล่นที่ง่าย ไม่มีกฎกติกามากมายนักมักเป็นการเล่นของหนุ่มสาว โดยมากจะซ่อนเป็นคู่ ๆ เป็นการเจาะจงตัวผู้ซ่อน นิยมเล่นในงานเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะเทศกาลตรุษสงกรานต์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยการละเล่นไทย
2. เพื่อให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีสมาธิจดจ่ออยู่กับการละเล่นและมีทักษะกระบวนการคิดในระหว่างทำกิจกรรม

3. เพื่อฝึกให้เด็กปฏิบัติตามกฎกติกาที่กำหนดไว้
4. เพื่อฝึกทักษะความคล่องแคล่วว่องไว

ประโยชน์และคุณค่าของการเล่นมอญซ่อนผ้า

1. ได้ฝึกความสังเกต
2. เป็นการออกกำลังกาย
3. เกิดความสนุกสนานอีกด้วย
4. เพื่อหัดให้ผู้เล่นเป็นคนว่องไว
5. เพื่อฝึกให้ผู้เล่นเป็นคนที่มีไหวพริบและรู้จักสังเกตเหตุการณ์ต่างๆ

ผู้นำกิจกรรม

นางสาว พิชญภา พันทองหล่อ
นางสาว ธารณ เหลืองตระกูล
นางสาว ญาณนันท์ คำดี

แม่งูเอ๋ย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดทักษะกระบวนการคิดและการการเรียนรู้
2. เพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม และการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีสมาธิจดจ่ออยู่กับการทำกิจกรรม
4. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย

วิธีการเล่น

1. ผู้เล่นมีจำนวน 8-10 คน แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย
2. ฝ่ายที่ 1 จะต้องเป็น “พ่องู” 1 คน ฝ่ายที่ 2 มี “แม่งู” 1 คน ที่เหลือเป็น “ลูกงู” ซึ่งผู้เล่นเป็นลูกงูจะต้องเกาะเอาผู้เล่นเป็นแม่งู
3. จากนั้น พ่องูเริ่มถามว่า “แม่งูเอ๋ย” แม่งูและลูกงูก็ร้องตอบว่า “เอ๋ย” พอช่วงท้ายพ่องูถามว่า “กินหัวกินหาง” แม่งูตอบว่า “กินกลางตลอดตัว”
4. พ่องูก็จะไล่จับลูกงูจากปลายแถว ฝ่ายแม่งูจะต้องกางมือเพื่อป้องกันลูก หากลูกงูตัวใดถูกพ่องูดึงจนหลุดออกจากแถวไป ก็จะต้องออกจากการเล่น
5. ผู้เล่นที่เหลือก็เริ่มเล่นกันอีกจนกว่าลูกงูจะถูกจับจนหมด

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ให้ความสนุกสนานในกลุ่มผู้เล่น
2. ฝึกให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มผู้เล่น
3. ฝึกฝนการต่อสู้และการหลบหลีกภัยที่จะเกิดกับตน
4. ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มตั้งแต่วัยเด็ก
5. ได้ออกกำลังกาย ทำให้ร่างกายแข็งแรง

ผู้นำกิจกรรม

น.ส.ดาราวรรษ วงศาสดรา
น.ส.แพรวพลอย ห่วงอ่อน
น.ส.นริศรา ตนภู

ม้กก้นก้ล้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดจินตนาการ และมีความกล้าแสดงออก
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีสมาธิจดจ่อกับการทำกิจกรรม
3. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย

ประโยชน์และคุณค่าการเล่นม้กก้นก้ล้วย

- การทำท่าเหมือนม้ก ทำให้เด็กมีจินตนาการ และ กล้าแสดงออก
- เป็นการออกกำลังกายอย่างดีสำหรับเด็กในวัยนั้น
- รักษาประเพณีพื้นบ้านของไทย

วิธีทำม้กก้นก้ล้วย

- ตั้ม้ก ตัดก้นก้ล้วยขนาดใหญ่มาหนึ่งก้น ให้มีความยาวประมาณ1 เมตรขึ้นไป ใช้มีดคมเลาะใบก้ล้วยถึงปลาย เอาส่วนกลางก้นก้ล้วยมาทำเป็นลำตั้ม

- หางม้ก ปลายก้นก้ล้วยให้เหลือส่วนที่เป็นใบตองไว้เล็กน้อย เพื่อสมมุติให้เป็นหางม้ก
- หัวม้ก ก้นก้ล้วยตรงโคนที่มีขนาดใหญ่ ให้ใช้มีดปาดทั้งสองด้าน ความยาวประมาณ 10 ซม.
- คอมา หักคอให้เป็นคอมา มีหูสองข้างตั้งชันแล้วใช้ไม้กลัด แหวตรงก้นหัวให้แน่นเพื่อเป็นหัวม้ก
- บังเหียนตัดเชือก ให้มีความยาวพอประมาณ ผูกตรงหัวและตรงท้ายสำหรับสะพายหรือไว้คล้องไหล่ผู้เล่น

วิธีการเล่น

ให้นำก้นก้ล้วยที่เปลี่ยนสภาพมาเป็นก้นก้ล้วยโดยสมบูรณ์แล้ว ขึ้นขึ้นบนก้นก้ล้วยแล้ว ออก ริ่ง จากนั้นส่งเสียงร้อง ฮี้ฮี้ แต่ถ้ามีผู้เล่น 2 คนขึ้นไป ก็สามารถจัดเป็นการแข่งขันขึ้นได้ โดยฝ่ายไหนวิ่งเร็วที่สุด ก็จะเป็นผู้ชนะ

เอกสารอ้างอิง

- ผอบ โปษะกฤษณะ. (2532). *การละเล่นของไทย*, สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฉบับอิเล็กทรอนิกส์, โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ.
- คณาจารย์ชมรมเด็ก. (2545). *การละเล่นของเด็กไทย*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2525*. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ฟาลาตี หมดเต๊ะ.(2557). *ผลของการฝึกการละเล่นพื้นบ้านที่มีต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

